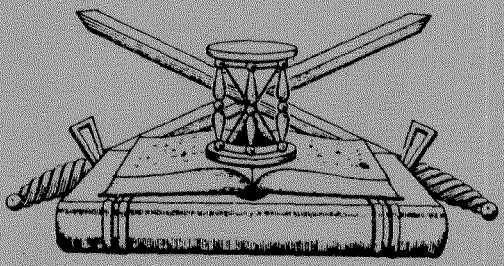
MARS *et* HISTORIA

15e Jaargang nummer 1 - januari/februari 1981

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie.
Opgericht 20 augustus 1966.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: C.A.Heshusius, **1e Secretaris:** H.Muller, **Penningmeester:** drs J.A.Bom, **2e Secretaris:** E.W.van Popta, **Leden:** jhr D.J.H.N.den Beer Poortugael, J.van den Berg, B.C.Cats, drs J.P.C.M.van Hoof, J.C. Hopperus Buma, F.J.van Lier, H.Ringoir. **Adviseur:** mr Ch.L.M.Schaepman.

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Wassenaarseweg 161, 2596 CP 's-Gravenhage, tel.: 070-248495.
1e Secretaris: Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239.
Penningmeester: Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar.
De contributie bedraagt per jaar min. *f* 30,00, te storten op rek.no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Houten (U), t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de N.V.M.H. te Wassenaar.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERK-COMMISSIE: J.van den Berg, drs J.P.C.M. van Hoof, E.W.van Popta.
Redaktie-adres: Mgr.Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(3) 'UNIFORMKUNDE' o.l.v. dr F.G.de Wilde, Jan Steenlaan 62, 1412 JW Naarden.
(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' o.l.v. H.G.Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray.
(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN', o.l.v. B.C. Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum en C.van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage.
(6) 'WAPENS EN MUNITIE', o.l.v. J.Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 Leiden.
(7) 'MILITAIRE MUZIEK', o.l.v. mr R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage.
(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE), o.l.v. A.F. Lancker, Grote Spie 347, 4819 CW Breda.
(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS', o.l.v. M.K.Zaagman, Ds van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.).
(10) 'NAPOLEONTICA', o.l.v. prof.dr H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, 6866 CN Heelsum.
(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG', o.l.v. J.H.M.Berleman, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden.
(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN', o.l.v. Kl.Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg.
(14) 'EERSTE WERELDOORLOG', o.l.v. drs J.C.van Dijk, Grifthorst 16, 3833 GD Leusden.
(15) 'KONINKLIJKE MARINE', o.l.v. L.L.van Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar.
(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE', o.l.v. ir Ch. C.van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, 2012 SK Haarlem.
(17) 'MILITAIRE FOLKLORE', o.l.v. F.W.van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo.
(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANK' o.l.v. M.C.van der Hoog, Draaiboom 10, 4817 WR Breda, J.Bloemendaal, Scheldelaan 10,2105 XG Heemstede.
(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT', o.l.v. J.van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda, P.C.Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda.
(20) 'KNIL', o.l.v. W.R.van der Weide, 'Bronbeek', Velperweg 151 A, 6824 MB Arnhem.
(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN', o.l.v.J.C.Hopperus Buma, Huygenslaan 18, 3818 WC Amersfoort, drs J.A.C.Bartels, Gerstkamp 198, 2592 CV 's-Gravenhage.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:
(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremonieel'.
(12) 'Militaire en civiele miniatuurfiguren'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'.

* De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

15e Jaargang nummer 1
januari / februari 1981

INHOUD:

Bestuursmededelingen
- Nieuw uiterlijk 'Mars et Historia'.
- Filmdag Legermuseum Leiden, maart a.s.
- 21 maart 1981: ruilbeurs te Bussum.
- Tentoonstelling derde lustrum Amersfoort.
- 8e opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1979.

Themadag 'De muiterij der Georgiërs, april 1945', zaterdag 4 april a.s.
boekje 'Van dolle dinsdag naar 5 mei'.
Oproep
Kol.dr J.Ploeger: *Nederlandse militaire gedenktekens in Zuid-Afrika.*
Drs J.P.C.M. van Hoof: *De 8 Staal in de Maaslinie, 10 mei 1940 (III).*
Nogmaals het 43e Bataljon Landweer Infanterie in de mobilisatie 1914-1918.

BESTUURSMEDEDELINGEN

Nieuw uiterlijk 'MARS et HISTORIA'
Zoals U stellig zal hebben opgemerkt, ziet deze eerste 'Mars et Historia' van deze nieuwe (lustrum) jaargang er anders uit dan de afleveringen van de vorige jaargangen. Sinds 1 januari wordt ons blad namelijk bij een andere drukker gedrukt, en wel bij de heer W.van der Louw in Berkel en Rodenrijs (Z-H). We hopen dat het blad in deze vorm U zal bevallen en dat het in het vervolg wat meer op tijd zal verschijnen.

J.v.H.

Filmdag Legermuseum Leiden, 14 maart a.s.
De jaarlijkse filmdag van 'Mars et Historia' zal plaatsvinden op zaterdag 14 maart a.s. Plaats: Filmzaal Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum 'Generaal Hoefer', Pesthuislaan 7 te Leiden. Aanvang: 10.15 uur.
Dit jaar staan op het programma de volgende films:
1. Mobilisatievaria (beelden uit de mobilisatie 1939-1940).
2. Militair journaal 1950 (met onder meer opnamen van de opleiding van de commando's, de aanleg van een weg door pioniers op Walcheren, de aankomst van het fregat

De afbeelding op het omslag toont J.C.J.van Speyk, die ongeveer 150 jaar geleden, op 5 februari 1831, met zijn kanonneerboot in Antwerpen in de lucht vloog (Afbeelding ontleend aan Herinneringsdagen uit de Nederlandsche zeegeschiedenis, samengesteld door D.F.Scheurleer, 's-Gravenhage 1913).

'Jan van Amstel' uit de Verenigde Staten, de aankomst van Nederlandse militairen uit Indonesië op Schiphol en per troepentransportschip).
3. Militaire parade te Amsterdam 1953
4. Militair journaal 1961 (met onder meer beelden van de opleiding van de tankbemanning van het Infanterie Schietkamp De Harskamp en van het bezoek van koningin Juliana en prins Bernhard aan de 4e Divisie).
5. Het bericht moet door (een film over de verbindingsdienst, waarin het lang van goede verbindingen wordt aangetoond aan de hand van het gebeurde in de slag om Arnhem, 1944).

Hen die deze filmvertoning wensen bij te wonen wordt verzocht om **uiterlijk 10.15 uur** aanwezig te zijn bij de ingang van het museum. De toegang is gratis. Het Legermuseum bevindt zich achter het centraal station (Uitgang centrum, rechtsaf, onder het viaduct door, eerste weg rechts).

J.v.H.

21 maart 1981:

RUILBEURS TE BUSSUM

Op zaterdag 21 maart 1981 wordt in het Protestants Militair Tehuis te Bussum een ruilbeurs georganiseerd, aanvang 10.00 uur.
Het PMT is gelegen aan de Roodborstlaan 30 (hoek Koekoeklaan), slechts enkele honderden meters van de Kolonel Palmkazerne en via openbaar vervoer bereikbaar met bus 36 en 38 vanaf het NS-station Naarden-Bussum.
Een lunch is tegen geringe kosten ter plaatse verkrijgbaar!
Mede in verband met het reserveren van tafelruimte worden deelnemers verzocht het elders in dit blad afgedrukte aanmeldingsformulier in te vullen en vóór 1 maart 1981 op te zenden naar:
B.C.Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum.

TENTOONSTELLING

DERDE LUSTRUM

te Amersfoort

In het september/oktobernummer bent u in kennis gesteld over de komende tentoonstelling ter gelegenheid van het derde lustrum van de vereniging. Inmiddels zijn hierop enige reacties binnengekomen. De tentoonstellingscommissie heeft met de directeur van het Amersfoortse museum Flehite, drs B.G.J.Elias, een oriënterende bespreking gehad. Ook voornoemde directeur staat positief tegenover de plannen van de vereniging om tot een expositie te komen. De voorlopige plannen zijn nu om een tentoonstelling te organiseren van 5 september tot en met 10 oktober a.s. De museumdirectie stelt twee zalen ter beschikking ter grootte van 8 x 15 m² per zaal. Er kan gebruik worden gemaakt van 15 legvitrines, 6 staande vitrines en 6 wandvitrines. Hierdoor is ongeveer 200 m² expositieruimte beschikbaar. Daarnaast kan gebruik worden gemaakt van een grote oppervlakte muurruimte. Het museum wordt tijdens de openingsuren bewaakt door een gesloten televisiecircuit. De kosten van de verzekering worden door het museum gedragen. De opbouw van de tentoonstelling dient te geschieden tussen 25 en 26 augustus a.s., waarna op 5 september a.s. de opening zal plaats hebben. Geïnteresseerden in de deelname aan de expositie wordt verzocht op korte termijn het elders in dit nummer afgedrukte aanmeldingsformulier in te zenden aan E.W.van Popta, Mgr.Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (ZH).

De Tentoonstellingscommissie,
B.G.J.Elias
J.C.Hopperus Buma
E.W.van Popta.

8e Opgaven van wijzigingen op de ledenlijst van 1979

Nieuwe leden:

498 Mr E.A.K.G.Ruys, Schoutenhoek 294, 2722 GA Zoetermeer
1,18 (KL), 21

499 W.A.Groen, St.Eustatiusdreef 118, 3567 GC Utrecht
1 (spec.Mob.Colonnes), 5

500 F.J.H.Th.Smits, Mgr.van Steelaan 343, 2273 ER Voorburg
algemeen

501 A.G.Westendorp, Vondellaan 19 3842 EA Harderwijk
spec.: 9,13,15,20,22, ook: 5,7,14, 21

502 J.M.van der Meer, Spechtstraat 2 3334 AJ Zwijndrecht
3 (spec.hoofddeksels)

Adreswijzigingen en correcties:

40 J.Albarda, Lindenheuvel 12a, 1217 JX Hilversum

248 J.D.Alken, Bergselaan 64c, 3035 CBRotterdam

411 Mevr.R.Geurtsen-van Leeuwen, Pastoor Buyslaan 68, 2242 RM Wassenaar

469 F.J.M.Dirks, Laarzenmakerstraat 17, 4813 LS Breda

446 Museum van de Kanselarij der Nederlandse Orden t.a.v.Mevr. J.P.A.E.van Zelm van Eldik-Kuneman, conservatrix, Javastraat 50, 2585 AR 's-Gravenhage

Opgezegd:

114 P.J.Arpeau, Populierendreef 244, 2272 HA Voorburg

359 F.Gerdessen, Fijnscheerderstraat 12, 4202 ES Gorinchem

417 O.van der Wind, Gansstraat 18 2352 EC Leiderdorp

457 J.J.C.Verboom Sr, Dr van Hengelstraat 1, 7071 WS Ulft

477 J.C.van Wijk, Van Elsstraat 10, 5361 HX Grave

Themadag 'DE MUITERIJ DER GEORGIËRS, APRIL 1945', zaterdag 4 april a.s.

In de nacht van 5 op 6 april 1945 begon het 822e Georgische Infanterieregiment als regulier onderdeel van de Wehrmacht op Texel gelegerd, haar muiterij. Deze in de wandelgangen 'Russenoorlog' genoemde strijd zou tot 20 mei 1945 voortduren, toen de Canadezen voet op Texels bodem zetten.
Ons lid, J.A.C.Bartels, auteur van het boek *'Texel, Nederlands laatste slagveld'*, zal deze themadag verzorgen.
Het programma ziet er als volgt uit:
10.35 uur Vertrek boot Den Helder-Texel.
11.00-11.15 uur Ontvangst met koffie in het Havenrestaurant Texel.
11.15-11.20 uur Welkomstwoord door de voorzitter van de Documentatiegroep '40-'45.
11.20-12.20 uur Lezing over de muiterij door J.A.C.Bartels.
12.20-12.40 uur Bezichtiging tentoongesteld materiaal.
12.40-13.00 uur Aperitief.
13.00-13.45 uur Lunch.
14.00-17.00 uur Rondrit per touringcar over het eiland.
17.05 uur Vertrek boot Texel-Den Helder.

Tijdens de rit met de bus over het eiland zullen bezichtigd worden, de helaas binnen afzienbare tijd te slopen en nu nog vrijwel intact zijnde grote Flakbatterij Loodsmansduin en de bunkercomplexen in de Dennen. Vervolgens gaat de rit via het bataljonshoofdkwartier Texla bij Den Burg naar de Eierlandse polder. Een bezoek aan de vuurtoren, waar een gedenkplaat aan de laatste gevechten herinnert, en - indien reeds ingericht - het bezichtigen van de tentoonstelling over de Russenoorlog in het Maritiem Museum te Oudeschild staan ook op het programma. Tijdens de tocht over het mooiste stuk van Texel richting boot zal een bezoek gebracht worden aan de Georgische begraafplaats.

U hoeft uw auto dus niet naar het eiland mee te nemen. bij de veerhaven in Den Helder is ruimschoots parkeergelegenheid. Mocht u per trein komen, dan dient u de stadsbus te nemen van het station naar de pont. De tijden sluiten op elkaar aan. Het verdient aanbeveling te verzamelen bij het kaartverkoopkantoor aan de haven. Immers dan is het mogelijk tegen een lagere prijs groepskaarten te kopen. Gezien de stijgende transportkosten is het bestuur genegen zoveel mogelijk te coordineren. Mocht u een speciaal diëet hebben, dan wordt u verzocht ook dit te melden aan de voorzitter van de Documentatiegroep '40-'45, de heer Vroemen (telefoon: 03481-1795). U kunt voor deze themadag inschrijven door overschrijving van *f* 30,- op giro 61 70 00 t.n.v. penningmeester Documentatiegroep '40-'45, Den Haag. Uw betaling geldt als inschrijving. Gezien de gemaakte reserveringen wordt u verzocht vóór 15 maart a.s. ingetekend te hebben. Minimaal 30 deelnemers dienen aan deze themadag deel te nemen, het maximum aantal zitplaatsen in de bus is 52.

J.A.C.B.

Kol.dr J. PLOEGER:

Nederlandse militaire gedenktekens in Zuid-Afrika

1. Inleiding

De militaire gedenktekens welke in deze bijdrage de revue zullen passeren en in Zuid-Afrika zijn opgericht ter herdenking aan gesneuvelde Nederlanders en/of oud-Nederlanders, hebben betrekking op een tweetal tijdperken in de militaire geschiedenis, namelijk de Tweede Anglo-Boerenoorlog (1899-1902), in Nederland beter bekend als de Boerenoorlog, en de Tweede Wereldoorlog. In Zuid-Afrika dekt het tijdperk van de Tweede Wereldoorlog de jaren 1939-1945.

Met betrekking tot de eerstgenoemde oorlog, de militaire krachtmeting tussen Transvaal (de Zuid-Afrikaanse Republiek) en de Oranje-Vrijstaat enerzijds en het Britse wereldrijk anderzijds, en in het bijzonder in verband met de positie van Nederlanders en oud-Nederlanders in Transvaal voor het begin van deze strijd, verwijzen wij naar de studie van de Nederlandse historicus G.J.Schutte, in 1968 te Pretoria verschenen onder de titel: *De Hollanders in Krugers Republiek 1884-1899.* In 1943 verscheen, in de vorm van een tijdschriftartikel, het overzicht van Johannes van Dalsen: *Die Hollander-korps tijdens die Tweede Vrijheidsoorlog* (Historische Studies, Pretoria, jaargang 4, no.2, juni 1943). De oorlogservaringen van de Nederlander L.C.Ruijssenaers werden als *Krijgsgevangenschap van L.C.Ruijssenaers 1899-1902,* geredigeerd door O.J.O. Ferreira, in 1977 te Pretoria uitgegeven. Ruijssenaers was een van de leden van het korps van Nederlanders en oud-Nederlanders en werd tijdens de slag van Elandslaagte (21 oktober 1899) gevangen genomen. Tenslotte verwijzen wij naar het ambtelijke standaardwerk *Die geschiedenis van die Tweede Vrijheidsoorlog in Suid-Afrika, 1899-1902,* waarvan het eerste deel, van de hand van Staatshistoricus dr J.H.Breytenbach, in 1969 te Pretoria verschenen is. Dit deel bevat bijzonderheden over de oorlog gedurende de periode oktober-november 1899.

In verband met de militaire geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en met name met betrekking tot de deelname aan deze oorlog door Nederlandse dienstplichtigen en vrijwilligers, woonachtig in de toenmalige Unie van Zuid-Afrika, stelde schrijver dezes in 1972 het artikel: *Nederlandse 'Springbokke' en die Brigade. 'n Bijdrage tot die geschiedenis van die 'Koninklijke Nederlandsche Brigade Prinses Irene'* op. Dit artikel verscheen in *Militaria* (Pretoria, jaargang 3, no. 4, 1972, p. 103 e.v.).

2. Nederlanders, oud-Nederlanders en de Tweede Anglo-Boerenoorlog

In de loop van 1899 staken dreigende oorwolken op in Zuid-Afrika en geleidelijk begon het duidelijk te worden dat een krachtmeting tussen de twee Boerenrepublieken en het Britse rijk onvermijdelijk was. Onder de burgers van de republieken waren een aantal wier wieg in het buitenland had gestaan. Zij hadden een nieuw bestaan in Zuid-Afrika gevonden, waren in de loop van de tijd landsburgers geworden en hadden, evenals de zonen des lands, in tijd van oorlog de plicht om aan de strijd deel te nemen. Anderen waren, omdat de verplichte periode van verblijf, voorafgaande aan naturalisatie, nog niet verstreken was, nog niet tot deze stap overgegaan of hadden besloten hun oorspronkelijke nationaliteit te behouden. Onder deze vreemdelingen waren, vooral onder de Nederlanders, Duitsers en Scandinaviërs, velen die bereid waren om de wapenen aan de kant van de Boeren op te nemen. In de tweede helft van 1899 werden deze gevoelens aanhoudend sterker. De meesten van deze vreemdelingen waren in Transvaal, met name te Pretoria en te Johannesburg en omgeving gevestigd. In september 1899 besloot de regering van deze staat om, zowel aan de genaturaliseerden van bovengenoemde groepen als aan niet-genaturaliseerden, woonachtig te Pretoria en Johannesburg en omgeving, de zogenaamde Witwatersrand, het recht te verlenen hun eigen militaire eenheden onder hun eigen officieren tot stand te brengen. De regering zou deze onderdelen van de nodige toerusting voorzien en de leden zouden onder Transvaals opperbevel aan de krijgsoperaties deelnemen.

Voor genaturaliseerden en niet-genaturaliseerden elders in Transvaal woonachtig werd het beginsel neergelegd dat zij zouden aansluiten bij de Boerencommando's in het district waarin zij woonachtig waren. In augustus 1899 waren 450 Duitsers en oud-Duitsers te Pretoria en 1650 vertegenwoordigers van deze groepen aan de Witwatersrand bereid om oner luitenant-kolonel A.Schiel aan de kant van de Boeren als een afzonderlijke eenheid, het Duitse korps, tot de strijd toe te treden. Niet-genaturaliseerden zouden zich als vrijwilligers tot het Duitse korps en andere soortgelijke eenheden, kunnen aansluiten.

Van de kant van Nederlanders en oud-Nederlanders werd in september 1899 een tweetal vergaderingen te Pretoria gehouden onder voorzitterschap van ir M.E.de Wildt. Het aantal aanwezigen op de tweede vergadering werd op 800 geschat. Op deze bijeenkomsten werden de grondslagen gelegd van het toekomstige Korps van Nederlanders en Oud-Nederlanders, beter bekend als het Hollanderkorps.

De eigenlijke gangmakers van deze beweging waren twee oud-Nederlanders, namelijk de rechtsgeleerde dr Herman J.Coster (Alkmaar 30 juni 1865-Elandslaagte 21 oktober 1899) en Cars Geert de Jonge (Bahia 10 oktober 1865-Elandslaagte 21 oktober 1899). Coster, een oud-student van de Rijksuniversiteit van Leiden en tot tweemaal toe voorzitter van het Leidse studentencorps, was in 1890 te Pretoria aangekomen, was in 1895 tot staatsprocureur van de Zuid-Afrikaansche Republiek aangewezen om zich een paar jaar later, na een geschil met de staatspresident en de regering over het intrekken van een door hem opgestelde wet, uit deze post terug te trekken en zich weer als advocaat te vestigen, een functie welke hij vóór 1895 ook reeds had bekleed. Hij werd, wat de stichting van het Hollandercorps betreft, bijgestaan door de reeds genoemde De Jonge, de zoon van een veenkoloniale buitenvaarder, als onderwijzer opgeleid te Veendam en onder andere twee jaar werkzaam bij het christelijk onderwijs te Utrecht. In 1877 vertrok hij wegens gezondheidsredenen naar Pretoria. In 1897 werd De Jonge aangesteld als secretaris van het Departement van Onderwijs van de Zuid-Afrikaansche Republiek onder dr N.Mansvelt. In juli 1899 werd hij, op grond van inmenging in twisten over het onderwijsbeleid, ontslagen.

Op 22 september 1899 werd, in de loop van een verdere vergadering van belangstellende Nederlanders en oud-Nederlanders te Pretoria, besloten om een tweetal korpsen in het leven te roepen, één voor de velddienst en één voor de garnizoensdienst, en om de post van bevelhebber aan te bieden aan commandant Johannes Petrus la Grange Lombard, oud-commandant van het district Standerton en sedert 1896 lid van de Eerste Volksraad, vertegenwoordigende het district Bethal.

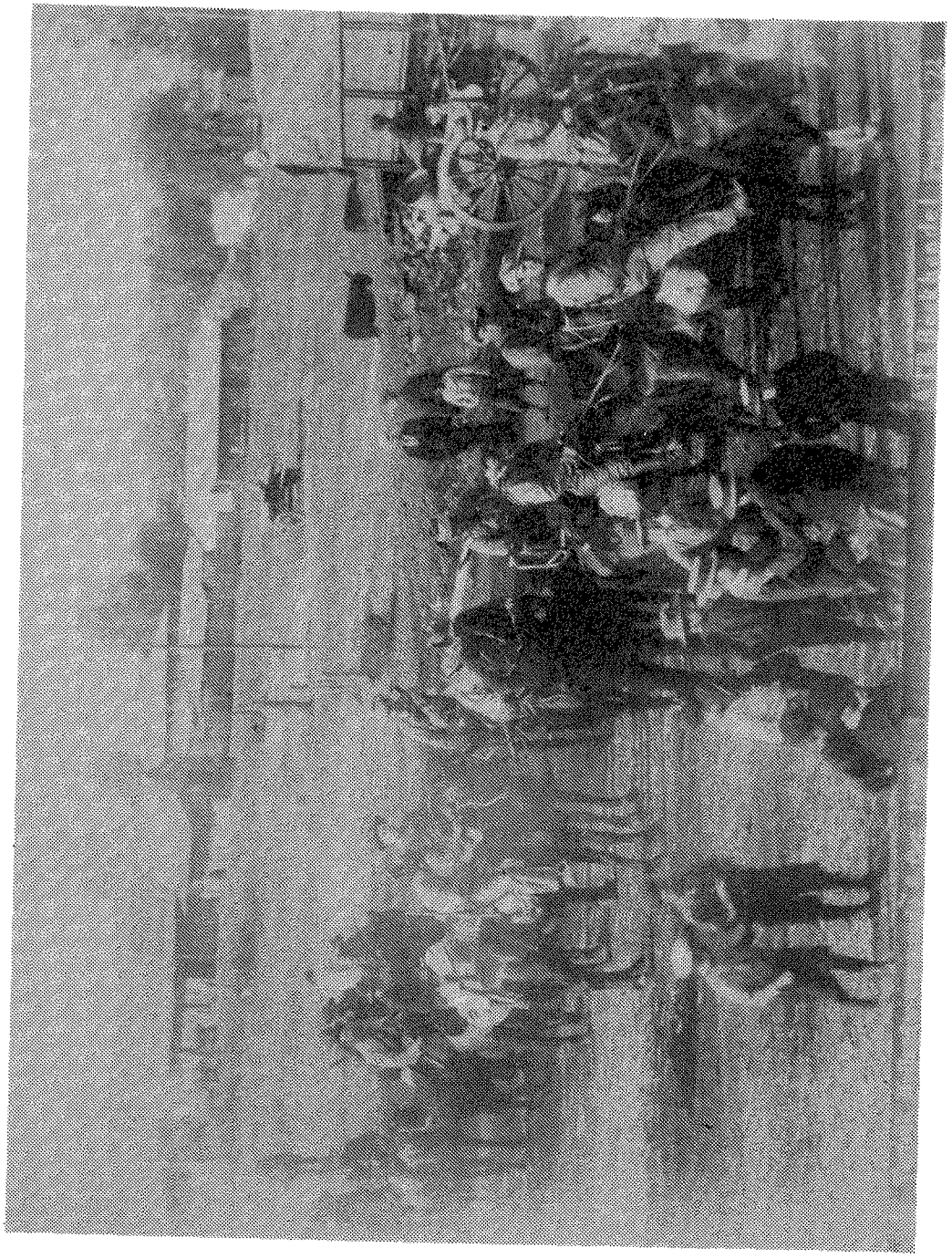
De afdeling velddienst, bestaande uit 150 personen, werd geplaatst onder bevel van de

oud-Nederlander kapitein B.G.Verselewel de Witt Hamer, lid van de Tweede Volksraad voor het district Barberton. Onder de sectiecommandanten waren de luitenanten H.J. Coster en C.G.de Jonge. De afdeling garnizoensdienst onder J.M.de Bruyn, met een sterkte van ongeveer 300 man, was belast met de bewaring van rust en orde te Pretoria en het verrichten van wacht- en bewakingsdiensten. Indien nodig zou een groot deel van deze afdeling ook velddienst kunnen verrichten.
De Transvaalse regering zorgde voor de benodigde toerusting van de twee korpsen, waarvan de leden, evenals de tot de diverse commando's behorende burgers, geen uniformen en geen soldij ontvingen.

3. Naar het front. De slag bij Elandslaagte (21 oktober 1899)
Aan het begin van oktober 1899 begonnen de burgers van de twee republieken en ook de reeds genoemde en andere vreemdelingenkorpsen naar de diverse fronten te vertrekken. Op 3 oktober vertrok de afdeling velddienst van het Hollanderkorps naar het Transvaals-Natalse grensgebied en legerde zich in de omgeving van het grensdorp Volksrust met, aan de overkant van de grens, de beroemde Majoebaberg, het hoofdtoneel van gevechten die in deze Eerste Anglo-Boerenoorlog (1880-1881) nog in het verschiet lagen. De oorlog brak op 11 oktober uit. Twee dagen later overschreed het Hollanderkorps de grens met als opdracht zich aan te sluiten bij generaal J.H.M.Kock, die het bevel voerde over een commando van Johannesburg, het Duitse korps en een aantal Vrijstaatse burgers. Op 20 oktober was deze krijgsmacht, met een totale sterkte van 800 masn, in de omgeving van het station Elandslaagte aan de spoorlijn van Volksrust naar Ladysmith. Als gevolg van een snelle opmars had men geen voeling meer met de hoofdmacht die onder bevel stond van generaal P.J.Jaubert, de Transvaalse opperbevelhebber. Tevens had Kock zich niet gestoord aan zekere bevelen om een verbinding met andere commando's te bewerkstelligen. Toen er werkelijk gevaar begon te dreigen om door een Britse overmacht te worden verpletterd had Kock zich niet aan goedbedoelde raad gestoord. Tevens had hij, uit overmoed en voortvarendheid, de vijand onderschat en zwak verdedigbare stellingen bezet, aldus J.H.Breytenbach. Zijn Britse tegenstander, generaal-majoor J.P.D. French, ging voorzichtig te werk, beschikte over 6.000-7.000 man en had de aanval, door hem op 21 oktober uitgevoerd, uitstekend voorbereid. Tijdens de slag van Elandslaagte verloren de Boeren, volgens Breytenbach, 336 officieren en minderen, namelijk 38 gesneuvelden, 113 in Britse handen gevallen gewonden en 185 krijgsgevangenen. De Britse verliezen bedroegen 263 man, namelijk aan gesneuvelden 4 officieren en 46 onderofficieren en manschappen en aan gewonden 31 officieren en 182 onderofficieren en manschappen. Het Hollanderkorps betreurde 8 gesneuvelden, 20 gewonden, 35 krijgsgevangenen en 2 vermisten, terwijl 44 ongedeerd uit de slag kwamen. Zowel luitenant dr H.J. Coster als luitenant C.G.de Jonge lieten hun leven voor de Boerenzaak. De slag van Elandslaagte betekende tevens het einde van het bestaan van dit korps (velddienst) als een afzonderlijke eenheid tijdens de verdere duur van de oorlog. Nederlanders en oud-Nederlanders vochten verder in internationaal verband, onder andere onder de Franse kolonel De Villebois-Mareuil, of als leden van Boerencommando's. In totaal sneuvelden er tussen 1899 en 1902 voor de Boerenrepublieken 77 Nederlanders of oud-Nederlanders. Aan deze gevallenen herinnert een gedenksteen, aangebracht aan het kerkgebouw van de Nederlandse Hervormde gemeente (Du Toitstraat, Pretoria) en een soortgelijke steen, aangebracht aan het kerkgebouw van de Nederlandse Gereformeerde gemeente te Bloemfontein. Deze werden ontworpen door A.le Comte, leraar aan de Rotterdamse Tekenacademie en werden te Rotterdam vervaardigd.
In het blad 'Nederlandse Post' (Pretoria, mei 1953) heeft Frederik Oudschans Dentz de volgende beschrijving gegeven:

> 'De binnenplaat is van geel getint marmer, bevat in een strenge en eenvoudige belijsting van wit geaderd rood marmer, en draagt als enige siering in de kroon de Nederlandse Leeuw op het ongeflankeerde schild en in de voet de gouden ster.'

De steen te Pretoria werd op 27 maart 1909 onthuld door de Nederlandse consul-generaal F.W.Knobel. Tijdens zijn bezoek aan

Manschappen van het Hollanderkorps op het punt van vertrek, oktober 1899. Foto afkomstig uit een foto-atlas (A.T.B.Boekhandel, Pretoria), berustend in het foto-archief van de Sectie Militaire Geschiedenis.

Zuid-Afrika, in 1954, werd door prins Bernhard een krans gelegd bij de gedenkplaat van de kerk te Pretoria. Onder de gesneuvelden wier namen op deze steen zijn vereeuwigd, bevindt zich de naam van een broer van de beroemde Nederlandse schilder Vincent van Gogh, namelijk Cornelis van Gogh.

4. Het gedenkteken te Elandslaagte

De gedachte aan de oprichting van een passend gedenkteken op het slagveld te Elandslaagte, en in dit geval, in het bijzonder ter herinnering aan de aldaar gesneuvelde leden van het Hollanderkorps, ontstond in de loop van 1924 te Pretoria. Zoals wij hem gekend hebben, vermoeden wij dat deze gedachte ontstond bij kapitein Cornelis Plokhooy, DTD, een oud-lid van dit korps. Hij heeft in het door hem geredigeerde 'Hollands Weekblad voor Zuid-Afrika' van 20 juni 1953 meegedeeld dat de wenselijkheid om te Elandslaagte een monument op te richten tijdens een bespreking tussen kapitein B.G.Verselewel de Witt Hamer, de toenmalige Nederlandse consul Wout J.Geerling en hem zelf te berde werd gebracht. Een comité werd in het leven geroepen en daarna werd, omdat men in Zuid-Afrika geen kans zag het vereiste bedrag bijeen te brengen samenwerking met de Nederlands Zuidafrikaanse Vereniging (N.Z.A.V.) te Amsterdam gezocht en verkregen. Men had 21 oktober 1924 als de onthullingsdag in gedachte, maar het werd 19 december 1925 alvorens alles gereed was. Onder erevoorzitterschap van oud-commandant Lombard zamelde dit comité in Zuid-Afrika £ 187:14:10 in, terwijl de N.Z.A.V. en de heren H.A.Robbé Groskamp (Amsterdam) en J.C. Kakebeeke (Twello) £ 256:8:3 in Nederland bijeengaarden. Het comité te Pretoria verzocht de architect Gerard Moerdijk, later vooral bekend als de ontwerpe van het Voortrekkermonument te Pretoria, om een passend ontwerp te vervaardigen. De Natalse steenhouwers Barker en Nell verzorgden de bouw van het monument en de toenmalige voorzitter van de Volksraad, dr E.G.Jansen, onthulde het monument op 19 december 1925. Het geheel is uitgevoerd in blauw graniet met aan de zuidzijde de inscriptie: Ter herinnering aan de op 21 October 1899 gevallen Nederlanders. Uw strijdmakkers. Aan de noordzijde werden de volgende namen aangebracht: Dr H.J.Coster, C.G.de Jonge, P.J. van den Broek, H.van Cittert, T.R.Lepeltak Kieft, J.Moora, J.Ph.Rummeling, M.Schaink, F.W.Wagner. Van de overlevenden van de slag waren bij deze plechtigheid aanwezig: Commandant J.P.la Grange Lombard, kapitein B.G.Verselewel de Witt Hamer, W.J.van Genne, S.Kaper en C.Plokhooy.

Met verwijzing naar luitenant dr H.J.Coster kan, aan de reeds vermelde gegevens worden toegevoegd dat in Leiden op 4 november 1901 een gedenksteen ter herinnering aan hem, werd aangebracht op het binnenplein van het universiteitsgebouw aldaar. Op 9 december 1961 werd het stoffelijk overschot van Coster, dat nog steeds in de grond van het slagveld rustte, op de oude begraafplaats in de Kerkstraat, Pretoria herbegraven en van een passende steen voorzien. Het zich daarvoor beijverende comité, waarvan de opsteller dezes een van de leden was, zorgde ervoor dat het oorspronkelijke grafkruis aan de Rijksuniversiteit te Leiden werd verzonden. Het stoffelijk overschot van luitenant C.G.de Jonge rust vermoedelijk in een massagraf op het slagveld. De heropgraving van Coster werd vergemakkelijkt doordat hij in een afzonderlijk graf ter ruste werd gelegd. Zo kon, na jaren, een ereschuld worden ingelost.

5. Het Nederlandse oorlogsmonument ter herinnering aan de uit Zuid-Afrika afkomstige Nederlanders, gesneuveld tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederlandse dienst

In de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog, in Nederland onder meer gekenmerkt door een economische depressie en - als een gevolg daarvan - de feitelijk algehele onmogelijkheid om aan de slag te komen of te blijven, was een aantal Nederlanders naar Zuid-Afrika geëmigreerd. Toen dit land in september 1939 aan de oorlog ging meedoen, waren velen van hen nog niet genaturaliseerd. Het was, zoals in 1899, een vraag of men de oorspronkelijke nationaliteit al of niet zou behouden. Indien men het burgerschap van Zuid-Afrika wou verkrijgen moest men vijf jaar onafgebroken in het nieuwe land vertoeven. In Zuid-Afrika berustte in die tijd het stelsel van dienstneming op de basis van vrijwillige dienst. Nederland geraakte in mei

1940 in oorlog en in Zuid-Afrika verscheen in juli 1940 een oproep in de pers waarin alle mannelijke Nederlanders, welke tussen 1904 en 1920 geboren waren, zich voor registratie bij Nederlandse consulaten moesten aanmelden. In dezelfde maand werd te Pretoria aangekondigd dat Nederlanders, welke zonder ontvangen koninklijk verlof, zich bij een vreemde krijgsmacht aansloten, hun Nederlanderschap zouden verliezen. Men kon dit echter behouden indien men, nadat men een Nederlandse consulaire ambtenaar zijn voornemens bekend gemaakt had, zich bij een geallieerde krijgsmacht zou aansluiten. Zo bleef het dus voor Nederlanders mogelijk om, met behoud van de nationaliteit, toe te treden tot de Unieverdedigingsmacht. Reeds voordat het bovenstaande beleid was geformuleerd was een aantal Nederlandse vrijwilligers, afkomstig uit Zuid-Afrika, onder leiding van dr A.van Selms, in juni 1940 te Tandjong Priok aangekomen. Deze groep, 73 man sterk, werd naar Bandoeng gestuurd om daar een militaire opleiding te krijgen.
Voorlopig werd van Nederlandse zijde het beginsel van vrijwillige dienstneming gehandhaafd. Zo werd op 7 november 1940 door het Nederlandse gezantschap te Pretoria aangekondigd dat mannelijke Nederlanders tusssen 18 en 40 jaar, die indertijd in Nederland niet medisch ongeschikt verklaard waren voor de militaire dienst en in 1940 nog in goede gezondheid verkeerden, in aanmerking konden komen om op staatskosten naar Engeland te worden vervoerd voor vrijwillige dienstname bij het Nederlandse Legioen. Op 3 maart 1941 besloot de Nederlandse minister van Defensie te Londen om een militaire missie naar Zuid-Afrika te sturen. Deze werd onder meer belast met de taak om Nederlandse dienstplichtigen, tussen 19 en 36 jaar oud, die zich niet voor vrijwillige dienst hadden aangemeld, op te roepen. Dit beleid was een uitvloeisel van het Koninklijk Besluit van 25 februari 1941 (no.9) om alle Nederlanders van dienstplichtige leeftijd militair in te lijven bij de Nederlandse strijdkrachten in Groot-Brittannië, Noord-Ierland en Canada. Omstreeks juli 1941 kwam de missie te Pretoria aan. Tot begin december 1941 werd de deur opengelaten om bij de Unietroepen aan te sluiten. Na hun aankomst in Zuid-Afrika troffen de leden van deze missie een verdeelde Nederlandse gemeenschap aan, waarvan 97 niet-genaturaliseerden zich bij de Unieverdedigingsmacht hadden aangesloten, sommigen bereid waren om naar Engeland te vertrekken en anderen zich niet zomaar wilden laten recruteren. Van deze laatste groep wendden enkele personen zich tot het hooggerechtshof in Transvaal om een verbod te krijgen op uitlevering door de regering van de Unie van Zuid-Afrika van Nederlandse dienstplichtigen. Het hof wees het aanzoek van de hand op grond van het feit dat de Unieregering de Nederlandse regering te Londen erkend had en op grond daarvan, indien verlangd, de nodige hulp zou verlenen met betrekking tot het oproepen van mannelijke onderdanen in Zuid-Afrika die onderhevig waren aan de bepalingen van de Nederlandse dienstplichtwetgeving.
Ongeveer 600 Nederlandse recruten vertrokken naar Engeland (10 contingenten, waarvan contingent no. 7 getorpedeerd werd), ongeveer 900 werden medisch ongeschikt verklaard, ongeveer 160 gingen naar Oost- en West-Indië en 131 traden tot de gelederen van de Unieverdedigingsmacht toe, terwijl een onbekend aantal dienstweigeraars onder andere in Suriname geïnterneerd werd. Het aantal dienstweigeraars dat in Zuid-Afrika op vrije voet bleef, is de opsteller niet bekend, wijl sommige van de vroeger genoemde cijfers bij benadering correct zijn)[1].

Het valt buiten het bestek van deze bijdrage om de lotgevallen van de Nederlandse 'Springbokke' in Engeland te beschrijven. Vermeldenswaard is dat de compagnie aanvullingstroepen van de Koninklijke Nederlandse Brigade 'Prinses Irene', het eerst in Normandië aankwamen onder leiding van de toenmalige reserve-majoor F.Looringh van Beeck, beter bekend als 'Oom Paul'. Hij was de commandant van het eerste, uit Zuid-Afrika afkomstige contingent.
Na de oorlog werd te Pretoria het 'Comité Monument Gevallen Strijders (1940-1945)' in het leven geroepen om de nagedachtenis van gesneuvelde Nederlanders, afkomstig uit Zuid-Afrika, op een gepaste wijze te eren. Deze gedachte ontstond in 1950 bij kapitein C.Plokhooy, eerste-luitenant C.Buisman en corp.S.de Waal. De laatstgenoemde twee waren voormalige leden van de Brigade. De Waal fungeerde als voorzitter, terwijl de toenmalige Nederlandse ambassadeur in Zuid-

Afrika, dr Jan van den Berg, als erevoorzitter optrad. In de loop van 1950 werd het comité uitgebreid en verleende het Nederlandse Departement van Buitenlandse Zaken toestemming om het toekomstig gedenkteken op Nederlands grondgebied, te weten op het terrein van de Nederlandse ambassade te Pretoria te plaatsen. In november 1952 was ongeveer £ 400 beschikbaar, terwijl verdere bijdragen in de Unie werden ingezameld. Een maand later werd het ontwerp van mej.D. Paymans (Pretoria) goedgekeurd. op 4 mei 1953 onthulden drie kinderen van gesneuvelde Nederlandse dienstplichtigen uit Zuid-Afrika, namelijk Frederik Willem Rouwerd, Geertruida J.de Kruijff en Arie J.A.de Kruijff, dit monument.

De erelijst bevat de namen van ruim 90 Nederlanders die sneuvelden als leden van de Koninklijke Landmacht, de Koninklijke Marine en als leden van de Nederlandse strijdkrachten in de toenmalige overzeese gebiedsdelen. Eén van hen was kapitein J.Groenewoud,M.W.O., afkomstig uit Johannesburg, die op 18 september 1944 bij de Rijnbrug bij Arnhem sneuvelde.[2]

In zijn rede verklaarde ambassadeur dr Jan van den Berg onder meer:

'Zoals het monument zich hier voor ons verheft, zo moge het ons leiden tot de enige verheven wijze om onze geliefde doden te eren, die voor het vaderland en dus voor ons zijn gevallen. Dat is door voortaan zo te leven, zo te denken en zo te handelen, dat een herrijzend Nederland en een innerlijk verbonden Nederlandse gemeenschap, zowel binnen als buiten de grenzen van ons land, bewijzen en aantonen dat het offer onzer doden niet tevergeefs is gebracht. Dat offer, dat aan ons, onze kinderen en kleinkinderen de vrijheid weergaf welke wij morgen herdenken, heeft op ons allen die ereschuld geladen, welke wij niet kunnen delgen met enkel woorden, doch alleen door daden. De oprichting van dit monument is zulk een daad, die ons moet opwekken om de gedachtenis aan onze doden bij voortduring nauw te vervlechten met het gehele patroon van ons verder bestaan tot welzijn van de toekomst, niet alleen van ons geliefde vaderland, maar van de gehele mensheid.'

Voorzitter Siem de Waal sloot zijn rede af met de volgende gedachte:

'Vandaag huldigen wij de nagedachtenis van al diegenen, die door deze trouw bezield, Zuid-Afrika verlieten om het Vaderland te dienen in zijn strijd om bevrijding. Moge door dit monument tevens de nagedachtenis worden gehuldigd van allen die vandaag in Nederland en elders ter wereld, ook hier in de Unie, worden herdacht voor het hoogste offer, dat zij hebben gebracht voor onze vrijheid.'

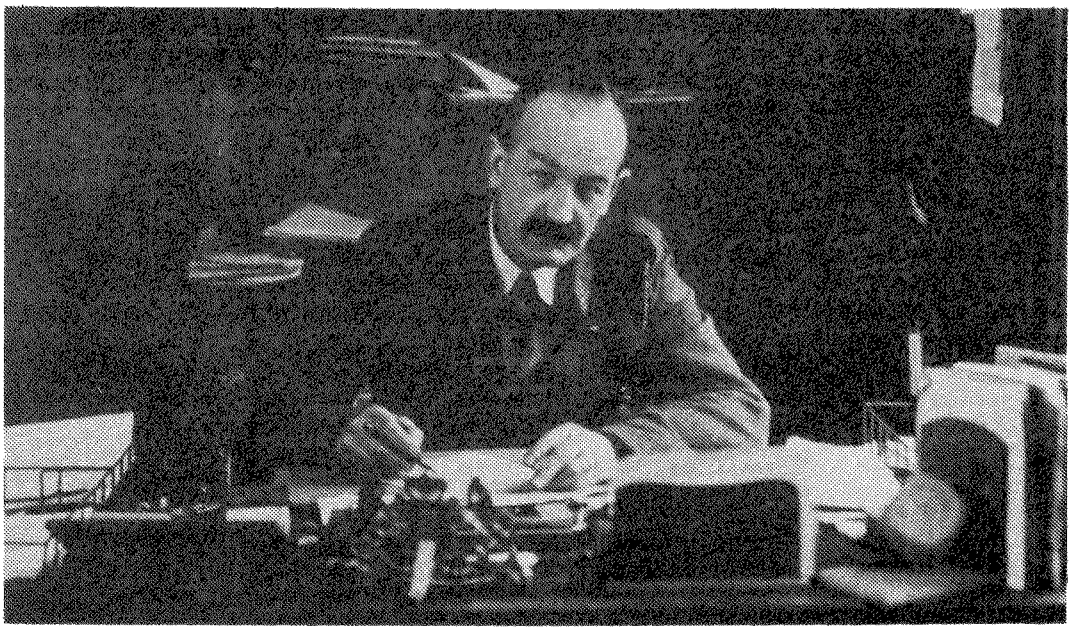
De regering van Zuid-Afrika was vertegenwoordigd door generaal-majoor H.B.Klopper, het Verenigd Koninkrijk door de Hoge Commissarisa, Sir John Le Rougetel, en brigadeer W.J.Cardale. Een groot aantal kransen werd gelegd, onder andere namens Zuidafrikaanse oud-strijdersorganisaties en Nederlandse verenigingen in de Unie van Zuid-Afrika.

Het oorlogsmonument te Pretoria stelt een vallende krijger als hoofdmotief voor. Het geheel wordt bekroond door de Nederlandse Leeuw, waaronder 'Den Vaderland getrouwe' is uitgebeiteld. Op het voetstuk is vermeld:

'1940 Gewijd aan de Nederlanders uit ZuidAfrika die hun leven gaven voor het vaderland 1945.'

Zijne Excellentie dr Jan van den Berg legde kransen namens koningin Juliana, prins Bernhard en de Nederlandse regering. Aan de vooravond van de onthulling organiseerde de Nederlandse Vereniging te Pretoria een herdenkingsbijeenkomst, waar R.Heer, A. Spinoza Cattela, prof. W.A.P.Smit en L.R. Middelberg het woord voerden. Te Kaapstad werd op 3 mei 1953 een herdenking der gevallenen gehouden in de kerk van de Evangelisch Lutherse gemeente, waar consul-generaal Slotemaker de Bruïne het woord voerde.

Tot op heden vinden bij het oorlogsmonument te Pretoria jaarlijks bijeenkomsten plaats. In Natal, op het slagveld van Elandslaagte, staat het Hollanderkorpsmonument met in dezelfde omgeving een tuin, aangelegd ter nagedachtenis aan de gesneuvelde Boeren en Britse krijgers, en een gedenkteken ter herinnering aan gesneuvelde leden van de Imperial Light Horse. De generatie Nederlanders en oud-Nederlanders die te Elandslaagte vocht en waarvan vertegenwoordigers later het monument ter gedachtenis aan de gevallenen van het Hollanderkorps oprichtten, is heengegaan. Hun organisatie van oud-strijders is, samen met hen, de eeuwigheid ingegaan. Zo is, wat eens het heden was, nu een deel van het verleden, de geschiedenis van het wel en wee van Nederlanders en oud-Nederlanders in Zuid-Afrika,

Boven: *F.Looringh van Beeck, commandant van het eerst contingent Nederlandse militairen dat vanuit Zuid-Afrika naar Engeland vertrok (foto afkomstig uit het foto-archief van de Sectie Militaire Geschiedenis).* **Onder:** *Drie militairen, afkomstig uit Zuid-Afrika en behorend tot de Prinses-Irenebrigade tijdens het BBC-programma 'Songtime in the Laager' (foto afkomstig uit het archief van de Nederlandse Militaire Missie in Pretoria en berustend in het foto-archief van de Sectie Militaire Geschiedenis).*

Nederlanders en oud-Nederlanders in dagen van oorlog en vrede.

Noten:

1. Aanvankelijk beperkte de recrutering van Nederlanders in dit deel van de wereld zich tot Zuid-Afrika en Zuid-West-Afrika. Op 1 mei 1942 werd zij uitgebreid tot het gehele ressort van de Nederlandse gezant in Pretoria, waartoe buiten de genoemde gebieden ook behoorden: Angela, Belgisch Kongo, Brits-Oost-Afrika, Portugees-Oost-Afrika, Rhodesië en Nyassaland Tanganyika.

   De stand der recrutering was op 31 oktober 1944:

vertrokken naar Groot-Brittannië in werkelijke dienst	649
vertrokken naar Nederlands-Indië en West-Indië als vrijwilliger	160
overgegaan naar het Zuidafrikaanse leger	136
onbepaald klein verlof (economisch onmisbaar, wegens het Nederlandse belang etc.):	155
dienstweigeraars en politiek onbetrouwbaren (d.w.z. lieden met een sterke pro-nazigezindheid), gedeporteerd naar Suriname en Colombo (Ceylon)	74
als dienstplichtige naar Suriname, Australië of Amerika	12
te arresteren dienstweigeraars	84
niet opgeroepen wegens richtlijnen verschaft aan consulaire ambtenaren omtrent oproeping	50
afgekeurd	893
'C'-gekeurd (d.w.z. personen die volgens de keuringseisen weliswaar goedgekeurd waren, maar een zwak gestel, matige gezondheid, slecht gezichtsvermogen e.d. hadden) en jaarklasse 1900-1903	107
nog in behandeling	24
totaal	2344

   Het totale aantal contingenten bedroeg 16. De laatste 6 waren echter zeer gering van omvang. Bovenstaande gegevens zijn ontleend aan stukken die zich bevinden in het archief van de Nederlandse Militaire Missie te Pretoria, dat zich bevindt op het Centraal Archievendepot van het Ministerie van Defensie te 's-Gravenhage.

2. Zie over Jacob Groenewoud Th.Peelen en A.L.J.van Vliet, Zwevend naar de dood, Velp 1976, 137-152.

J.v.H.

Drs J.P.C.M.van HOOF:

DE 8 STAAL IN DE MAASLINIE, 10 mei 1940 (III)

Van de drie compagnieën van I - 41 R.I. beschikte alleen 3-I-41 R.I. over een kanon van 8 cm. Staal. Deze bevond zich bij het veer naar Well. Stukscommandant was dienstplichtig wachtmeester J.Harthoorn. In tegenstelling tot de bataljons die de beide aangrenzende sectoren verdedigden, werd I - 41 R.I. op die gedenkwaardige tiende mei niet door de Duitsers aangevallen. 's Middags kreeg de bevelhebber van dit onderdeel van de commandant van vak Bakel opdracht terug te trekken op Deurne. De c.c.'s van het bataljon hadden reeds enige tijd tevoren een order ontvangen dat zij zich met hun manschappen gereed moesten houden voor een mogelijke terugtocht. Op de weg van Venray naar Deurne waren reeds hindernissen geplaatst, die de vijand na zijn overtocht over de Maas moesten beletten om snel op te rukken in de richting van de Peel-Raamstelling. Aangezien de zich terugtrekkende troepen ook van deze weg gebruik moesten maken, ondervonden ze op hun tocht grote hinder van deze obstakels. Zo moest onder andere de 8 Staal van 3-I-41 R.I. op deze weg worden achtergelaten. Na veel moeilijkheden bereikte het bataljon Deurne. Rond middernacht moest het echter stelling nemen langs de Zuid-Willemsvaart bij Helmond om de terugtocht van 27 R.I. te dekken. Later kwam het bevel dat I - 41 R.I. zich moest verzamelen in het iets westelijker daarvan gelegen dorp Stiphout. De commandant van de 3e compagnie kreeg later op de dag van de bevelhebber van zijn bataljon opdracht een stelling in te nemen bij het dorpje Bokt, ten noorden van Eindhoven. Tegen de

avond van die elfde mei bracht een motorordonnans het bericht dat de compagnie zich via Best naar Tilburg moest begeven. Bij eerstgenoemde plaats liet men zich per roeiboot over het Wilhelminakanaal zetten, aangezien de bruggen aldaar vernield waren. Een deel van de compagnie raakte tijdens de uitvoering van deze operatie achterop. De dag daarop werd de voorhoede bij Oirschot door de Duitsers gevangen genomen.

De verdediging van de Maaslinie lag, voor wat vak Erp betreft, in handen van 15 G.B. Bij dit bataljon waren twee stukken 8 Staal ingedeeld, namelijk bij de 1e en de 3e compagnie. De vuurmond van eerstgenoemd onderdeel stond opgesteld bij het veer naar Vierlingsbeek. In de sector waarvan de verdediging aan deze compagnie was toegewezen, vonden op 10 mei geen Duitse oversteekpogingen plaats. 's Middags kreeg de commandant opdracht met zijn eenheid terug te trekken op Deurne. Bij de ontruiming van de stellingen aan de Maas demonteerden de bedieningsmanschappen van de 8 Staal het sluitstuk van hun vuurmond en wierpen dat in de rivier. In Deurne aangekomen werd de compagnie naar Mill gedirigeerd, welke plaats men via Uden diende te naderen. Onderweg, in Erp, vernam de c.c. dat beide punten onbereikbaar waren. Van de commandant van het vak Erp kreeg hij vervolgens het bevel de bruggen over de Zuid-Willemsvaart bij Veghel te dekken om zodoende de troepen uit de Peel-Raam-stelling gelegenheid te geven zich hierover terug te trekken. Toen deze terugtocht de volgende morgen begon, werd deze taak door andere eenheden overgenomen, waarna 1 - 15 G.B. zich aan weerskanten van de weg Veghel-Sint-Oedenrode opstelde. Kort daarop ontspon zich langs het kanaal een gevecht, tijdens welke de aldaar gelegen onderdelen zich geleidelijk aan terugtrokken. Tegen de avond verliet 1 - 15 G.B., waarvan inmiddels een groot deel vermist bleek, haar positie en begaf zich via Sint-Oedenrode, Best, Oirschot en Tilburg naar Gilze. De dag daarop, 12 mei, trok zij naar Antwerpen en vandaar naar Zeeuws-Vlaanderen.
Pas op 20 april was wachtmeester Wijnans met zijn 8 Staal aangekomen bij 3 - 15 G.B. Deze onderofficier had zelf graag zijn vuurmond willen opstellen op een punt waar hij de op de oostelijke Maasoever gelegen weg Afferden-Siebengewald onder vuur kon nemen, zodat hij vijandelijke troepen die over deze weg de rivier hadden willen naderen, zou kunnen uitschakelen. De c.c. beval hem echter de 8 Staal op een punt 150 meter ten zuiden van het veer in de route Sambeek-Afferden op te stellen, en wel zodanig dat de veerweg aan de overkant bestreken kon worden. Op 10 mei was deze stelling nog niet helemaal gereed; de dekking aan de frontzijde was nog niet tot de vereiste hoogte opgetrokken.
In de vroege morgen van 10 mei openden de Duitsers met mitrailleurs het vuur op de Nederlandse troepen die hier hun gevechtsopstellingen hadden ingenomen. De kazematten werden bovendien nog bestookt met artillerievuur van klein kaliber. Daar er in het schootsveld van de 8 Staal geen vijandelijke mitrailleurs stonden opgesteld, trachtte Wijnans de vuurmond te verplaatsen, maar dit mislukte door de ongunstige gesteldheid van het terrein en de onhandelbaarheid van het stuk. Daarom gaf hij zijn ondergeschikten het bevel met de karabijn op de naderende vijand te schieten. Ondertussen ging de wachtmeester zelf naar zijn directe meerdere, de commandant van de 3e sectie van de compagnie om hem te vragen zijn 8 Staal te verplaatsen met de Pag-trekker, en wel naar het door hemzelf in eerste instantie gekozen punt. De Duitsers echter ondernamen ongeveer op hetzelfde moment op een plaats 300 meter ten zuiden van de stelling van zijn kanon een poging om de rivier over te steken, welke ondanks het vuur uit de karabijnen van de artilleristen en dat uit een tweetal nog intact zijnde mitrailleurs uit de kazematten, slaagde. Niet lang daarna werden Wijnans en de gehele stuksbemanning gevangen genomen.
In het meest noordelijke deel van de Maaslinie, het vak Schaik, dat liep vanaf het dorpje Heijen tot aan het Maas-Waalkanaal, stond II - 26 R.I. opgesteld. De eerste drie compagnieën van dit bataljon waren uitgerust met een 8 Staal. Bij 1-II-26 R.I., dat de Maasoever bij Sint-Agatha moest verdedigen, had wachtmeester A.M.Schouten en zijn manschappen een vuurmond van dit type in stelling gebracht bij het voetveer in de onmiddellijke nabijheid van bovengenoemde plaats. Hij had het bevel gekregen om zijn 8 Staal alleen te gebruiken als anti-tankgeschut en voor het

uitschakelen van pantserwagens.
Op 10 mei, 's morgens vroeg, kwamen drie Duitsers te paard op het veer af en zetten er enkele mitrailleurs neer. Bij het wegrijden werd één van hen getroffen in het been door een kogel uit een der karabijnen van de stuksbemanning van de 8 Staal. Toen kort daarop deze mitrailleurs begonnen te schieten, konden van de bedieningsmanschappen er slechts drie de moed opbrengen bij het kanon te blijven. De anderen kropen, volledig uit hun evenwicht geslagen, weg in een nabij gelegen loopgraaf. Om een van de vijandelijke mitrailleurs, die stond opgesteld in een schuur bij het veer, het zwijgen op te leggen, besloot Schouten gebruik te maken van de 8 Staal. Hij liet twee man de grenehouten ribben, die ervoor moesten zorgen dat de vuurmond bij de terugloop na het afvuren weer in de oude stand terugrolde, wegbreken. Zelf wist hij samen met de derde man met veel moeite het stuk in zijwaartse richting te verplaatsen door de affuit bij het staartstuk naar opzij te wrikken. Kennelijk gaf Schouten er de voorkeur aan met zijn kanon actief aan de strijd deel te nemen in plaats van zich strikt aan zijn opdracht te houden en lijdzaam te wachten tot er tanks en/of pantserwagens binnen zijn schootsveld kwamen. Het derde schot trof volledig doel: het schuurtje werd, de mitrailleur en de bediening ervan incluis, compleet vernietigd.
Inmiddels werd de stelling van de 8 Staal behalve door mitrailleurs ook onder vuur genomen door een stuk Pag dat in Middelaar stond opgesteld. Tot overmaat van ramp begonnen kort daarop enkele Duitsers uit de pantsertrein die over de spoorbrug bij Oeffelt de westelijke Maasoever had bereikt, de bediening van de vuurmond van achteren te beschieten. Schouten, die in de veronderstelling verkeerde dat dit vuur van eigen troepen kwam, sprong op en maakte hen duidelijk dat zij moesten ophouden met schieten. Dit gebeurde prompt, vermoedelijk omdat de Duitsers dachten dat het hun kameraden waren die daar in stelling lagen. Schouten en zijn manschappen grepen hun karabijn en namen hiermee de vijandelijke troepen die vanaf de overkant de Maas naderden, onder vuur, dit ondanks dat de beschieting van hun stelling door de Pag onophoudelijk doorging. De gevolgen hiervan konden niet uitblijven. Zowel de wachtmeester zelf als de drie mannen die hem met het bedienen van de vuurmond hadden bijgestaan, raakten zwaargewond. Daarna deed een pantsergranaat, die in eerste instantie een boom bij de stelling trof, vervolgens Schoutens rug schampte en daarbij zijn schouder brak, ook een stuk van het juten camouflagenet ontbranden. Dit viel boven op de geopende buskruitton. De wachtmeester rukte in halfbewuste toestand de brandende lappen weg, een handeling waarmee hij een groot onheil wist te voorkomen. Daarna raakte hij weer buiten westen. Na enkele uren later weer bij kennis gekomen te zijn, begon hij aan de terugtocht in de richting van Sint-Agatha; ruggelings schoof hij zich door het terrein, zich voortbewegend door de hakken van zijn schoenen steeds opnieuw in de grond te planten en zich dan af te zetten.
Na een uur kwam hij zo in de buurt van het bij het dorp gelegen klooster, waar de paters kruisheren hem vonden en op zijn verzoek ook een van de overige manschappen, die in de stelling verbleven, ophaalden. De andere twee brachten zij naar Oeffelt. Alle vier kwamen ze tenslotte terecht in een ziekenhuis in Bedburg bij Kleef. De paters hadden de twee militairen de dag na de gevechten vanuit hun klooster overgebracht naar een zusterhuis in Cuyk, waar zij door de Duitsers krijgsgevangen werden gemaakt. Na enkele maanden in het Duitse hospitaal verpleegd te zijn geweest werden zij alle vier weer naar Nederland overgebracht om daar verder verzorgd te worden.
De bediening van de 8 Staal welke zich bij 2-II-26 R.I. bevond, de compagnie die belast was met de verdediging van de Maasoever ten noorden en ten zuiden van Cuyk, stond onder bevel van dienstplichtig sergeant der startillerie mr C.C.Wabeke. Deze had van zijn c.c. de opdracht gekregen met zijn vuurmond, die bij het pontveer bij Cuyk opgesteld stond, slechts te vuren op pantserwagens en op de drijflichamen (bootjes, vlotjes e.d.) waarmee de Duitsers de rivier zouden proberen over te steken.
Op 10 mei, om 6 uur, liet de compagniescommandant, reserve-kapitein B.Hueting, bij de 8 Staal enige manschappen weghalen en plaatste hen bij de spoorlijn Nijmegen-Venlo, dit om een eventuele Duitse aanval die hierlangs zou worden uitgevoerd, te kunnen afslaan. Dit behoorde namelijk tot de mogelijk-

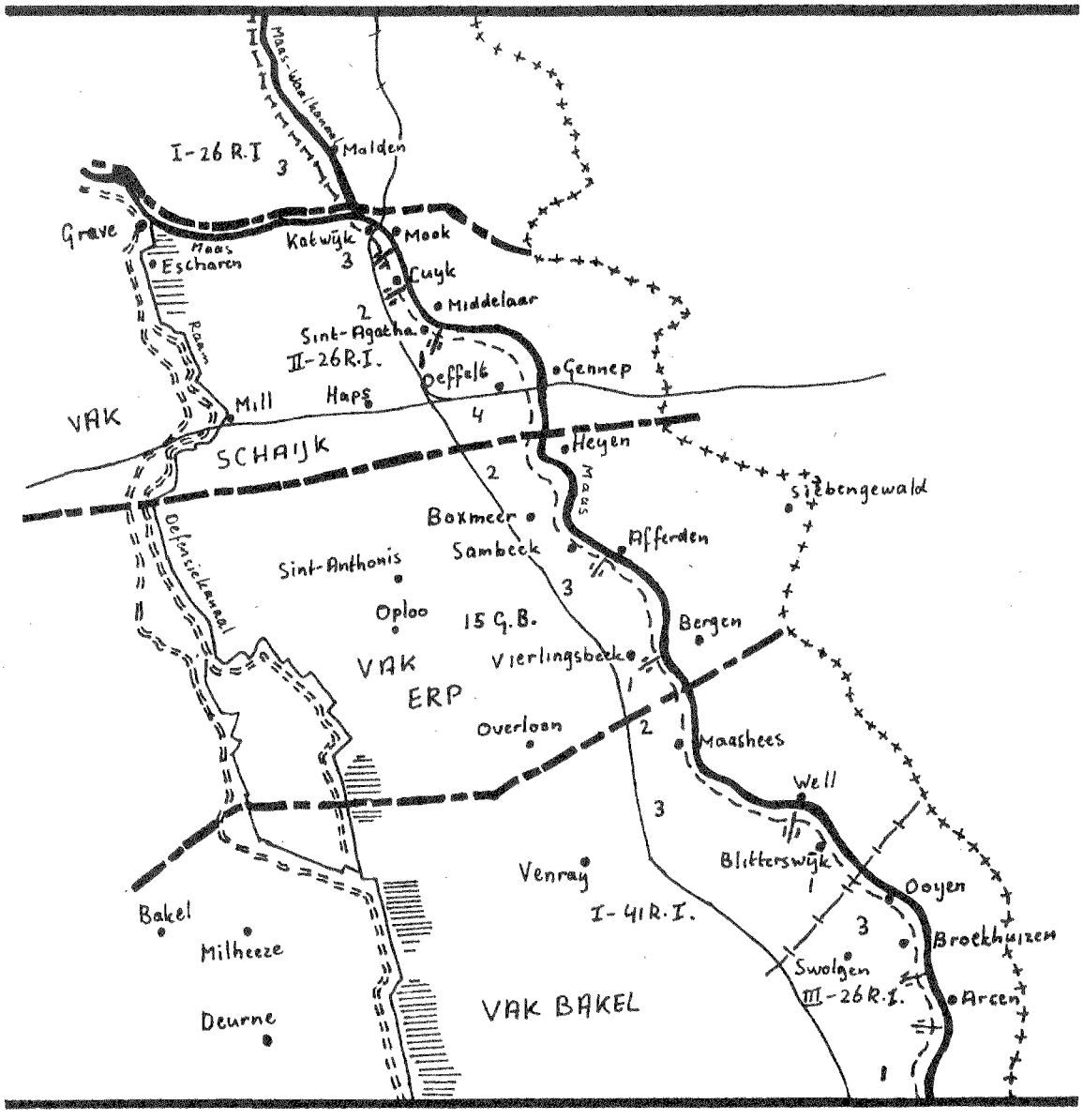
heden nu de vijand, naar hij had vernomen, de brug bij Oeffelt in handen had en zich al in Haps bevond. Om een uur of acht kwam een sleepboot met twee rijnaken de Maas afvaren. Wabeke verzuimde echter deze tot zinken te brengen omdat er nog mensen op waren. Later kwam een groep van acht Duitse infanteristen op de veerplaats af, die met een schot uit de 8 Staal op de vlucht werden gedreven. Niet lang daarna begon de vijandelijke artillerie met de beschieting van het iets noordelijker gelegen dorpje Katwijk, en kort daarop sloegen ook rondom de stelling van Wabekes vuurmond granaten in. Toen rond 11 uur de Duitsers op een 400 meter zuidelijker daarvan gelegen punt verdere pogingen in het werk gingen stellen om de rivier over te steken - om 9 uur was het enkele manschappen reeds gelukt met een bootje de westelijke oever te bereiken - wilde Wabeke aanvankelijk zijn vuurmond uit de stelling laten halen en boven op de rivierdijk plaatsen. Dit achtte hij bij nader inzien door de constante beschieting van zijn positie door mitrailleurs niet verantwoord. Daarom begaf hij zich naar de dichtstbijzijnde kazemat en ging daar zelf de lichte mitrailleur bedienen. Vanuit zijn eigen stelling had hij namelijk gezien dat het door dit wapen afgegeven vuur niet goed gericht lag om de overstekende vijandelijke troepen te beletten de overkant te bereiken. Hierin bracht Wabeke wel enige verbetering, maar de uitwerking van de door hem afgegeven schoten was evenmin erg effectief. Het bedienen van de mitrailleur liet hij daarom over aan een korporaal, die zelf commandant van de kazemat was.

Om te voorkomen dat hijzelf en zijn manschappen in de rug zouden worden aangevallen, plaatste Wabeke een van zijn ondergeschikten op wacht in Cuyk. Toen hij een half uur later hier terugkeerde, vernam hij van het hoofd van het plaatselijke postkantoor, dat de c.c. zich een uur tevoren met de gehele compagnie had teruggetrokken. Hij trof Hueting aan bij de spoorlijn. Deze deelde de sergeant mee dat hij verder ging terugtrekken. Wabeke, die de beschikking had over een auto, reed daarom terug naar de stelling van de 8 Staal, maakte het kanon onklaar en gaf de bedieningsmanschappen bevel op eigen kracht achter de Peel-Raamstelling te komen. Drie van hen nam hij mee in zijn wagen en bereikte via Escharen het stadje Grave, waar hij zich meldde bij de staf van II - 26 R.I. Noch over de verdere lotgevallen van de bedieningsmanschappen van de 8 Staal bij Cuyk, noch over zijn eigen wederwaardigheden geeft Wabeke in zijn gevechtsrapport enige bijzonderheden.

3-II-26 R.I. was de compagnie die stond opgesteld in het meest noordelijke stukje van de Maaslinie. Dit onderdeel bezette namelijk de westelijke oever van de rivier vanaf het punt gelegen tegenover de monding van het Maas-Waalkanaal tot ongeveer halverwege de weg van Cuyk naar Katwijk. De 8 Staal, waarvan de stuksbemanning onder bevel stond van wachtmeester H.M.G.A.de Kort, stond opgesteld op een punt even ten zuiden van het veer tussen laatstgenoemde plaats en de weg Nijmegen-Venlo.

Op 10 mei werden De Kort en zijn mannen om 4 uur in de ochtend wakker. De toestand van de hoogste paraatheid was al een uur eerder ingegaan, maar de stukscommandant was niet gewaarschuwd. Instructies had hij evenmin ontvangen. Hij liet het kanon onmiddellijk schietklaar maken. Rond half zes barstte de strijd los met een vijandelijke beschieting van artillerie die stond opgesteld in Bisselt, een gehuchtje ten oosten van Mook. De brug in de spoorlijn Nijmegen-Venlo was een uur tevoren opgeblazen, net voordat de Duitsers deze hadden bereikt. De Kort vroeg de commandant van de nabijgelegen sectie, die zich in een kazemat naast de stelling van zijn 8 Staal bevond, of hij met zijn kanon vuur mocht laten uitbrengen op een vijandelijk stuk geschut dat van achter een haag op de andere oever van de rivier een kazemat bij de brug beschoot en dat hij vanuit zijn eigen stelling goed kon waarnemen. De sectiecommandant, luitenant F.H.Montulet, verbood hem dit, hem herinnerend aan de reeds enige dagen tevoren gegeven opdracht dat hij met zijn vuurmond alleen vijandelijke tanks en/of pantserwagens moest uitschakelen.

Rond half negen kwamen twee rijnaken, getrokken door een sleepboot de rivier afvaren, hoogstwaarschijnlijk dezelfde boten die een half uur eerder langs Cuyk waren gekomen en die sergeant Wabeke daar niet met zijn 8 Staal had willen beschieten. Omdat de gesprongen brug verder varen onmogelijk maakte, maar vermoedelijk ook omdat er vanaf beide oevers van de Maas zeer hevig geschoten werd, gingen deze schepen op een

landgrens

grens tussen twee vakken

grens tussen twee bataljons

spoorlijn

Maaslinie

Peel-Raamstelling

Linie langs het Maas-Waalkanaal

Moeras /Inundatie

8 Staal

De cijfers langs de Maaslinie geven de nummers van de compagnieën aan.

plek even ten zuiden van de stelling van de 8 Staal voor anker. Montulet vroeg de c.c. om nadere bevelen. Deze gaf hem opdracht de drie vaartuigen door beschieting met het kanon in de grond te laten boren. De Kort zag echter geen kans dit commando uit te voeren omdat het te treffen doel buiten het schootsveld van zijn vuurmond lag en hij niet in staat was deze in een andere positie op te stellen. Toen Montulet zich persoonlijk met dit karwei wilde belasten, raakte hij gewond en moest hij worden weggedragen. De drie schepen boden de Duitsers bij hun pogingen om de rivier over te steken, wat hun tot dan toe door het hevige mitrailleurvuur uit de kazematten tot op dat moment nog niet was gelukt, een prachtige dekking.
De stuksbemanning van de 8 Staal kwam na het bevel om op de sleepboot en de rijnaken te schieten niet meer in actie. De stelling werd heftig bestookt door vijandelijk geschut. Rond één uur zag De Kort een groepje Nederlandse infanteristen onder leiding van een vaandrig zich terugtrekken. Het aantal Duitsers dat toen net de westelijke Maasoever had bereikt of zich in rubberbootjes en vlotjes midden op de rivier bevond, was toen al behoorlijk groot. De wachtmeester haalde de ontstekingsmiddelen van het kanon en verliet met zijn manschappen de stelling, zich in westelijke richting begevend. Ze waren al een flink eind op weg, toen een van de ondergeschikten opmerkte, dat ze de karabijnen niet hadden meegenomen. De Kort besloot toen deze zelf te gaan ophalen, wat hem ondanks zwaar vijandelijk mitrailleurvuur gelukte. De groep zette de tocht daarna voort, echter niet zonder moeilijkheden. Na het overtrekken van de spoordijk moesten de wachtmeester en zijn mannen regelmatig dekking zoeken tegen vijandelijke beschietingen. Rond half vijf kwamen ze in Grave aan. Over wat er verder met hen gebeurde, zegt De Kort in zijn verslag over de wederwaardigheden van zijn groep niets.

Boekje 'VAN DOLLE DINSDAG NAAR 5 MEI'

Onlangs is als themanummer van het tijdschrift 'Van Bredanaars voor Bredanaars' het boekje *'Van dolle dinsdag naar 5 mei'* verschenen, handelend over Breda in de laatste fase van de Tweede Wereldoorlog. Het is te bestellen bij de Stichting 'Breda, toen en nu', Ginnekenweg 76, Breda door overmaking van *f* 11,50 (nl. *f* 9,- plus *f* 2,50 porto) op giro 86 53 82 van genoemde stichting onder vermelding van '. . .ex. Van dolle dinsdag naar 5 mei'.

J.v.H.

OPROEP

Ten behoeve van een historisch onderzoek betreffende de bouw en het ontwerp van de Nederlandse kazematten uit de jaren 1930-1940 zoeken wij contact met personen die in dergelijke kazematten hebben gediend, bij de bouw of het ontwerp hiervan betrokken waren, of anderszins over informatie en/of foto's beschikken. De resultaten van het onderzoek zullen te zijner tijd hun neerslag vinden in een publicatie. Reacties worden gaarne ingewacht op een van de onderstaande adressen:

H.Günther, Plevierstraat 13,
6883 CG Velp, telefoon: 085-619762

J.R.Verbeek, De Brink 248,
2553 HD 's-Gravenhage, telefoon: 070-238883.

J.R.V.

NOGMAALS HET 43e BATALJON LANDWEER INFANTERIE IN DE MOBILISATIE 1914-1918

Nadat de kopij voor de laatste aflevering van de vorige jaargang met het tweede en laatste deel van de bijdrage van mr C.de Vries, getiteld: *'Het 43e Bataljon Landweer Infanterie in de mobilisatie 1914-1918'* naar de drukker was gezonden, ontving de redactie een tweetal foto's uit de collectie van de auteur. Aangezien wij onze lezers deze interessante opnamen niet wilden onthouden, vindt u ze hierbij afgedrukt.

J.v.H.

Boven: *Hollands-Duitse grenswacht van de 1e Compagnie van het 43e Bataljon Landweer Infanterie bij paal 230 te Wernhoutsebrug bij Zundert in oktober 1914. Direkt links van de grenspaal, staande, vaandrig C.L.de Vries, commandant van de Nederlandse grenswacht, vierde van links sergeant Jonkman van het Nederlands Oostindische leger (RMWO 3). De matrozen behoorden tot de Kaiserliche Marine en lagen in Antwerpen in garnizoen.* **Onder:** *Groepsfoto met als derde van links de fortcommandant, reserve tweede-luitenant C.L.de Vries, bij het fort Bakkerskil in oktober 1915.*

LITERATUURLIJST nr 21

1. Boekwerken

R.Aron. Clausewitz. Den Krieg denken. Propyläen z.pl., z.j. De Bavière à la citadelle. [Liège 1980]. [Catalogus van de tentoonstelling, gehouden in de Hôpital de la Citadelle in Luik over de citadel en haar geschiedenis en over het daarop gebouwde ziekenhuis].
B.Bond. British Military Policy betwee the Two World Wars. Clarendon Press, Oxford 1980.
J.F.J.van den Broek, O.A.M.W.Hartong, A.L.Hempenius, J.Meinema (red.). De archieven in Groningen. Overzichten van de archieven en verzamelingen in de openbare archiefbewaarplaatsen in Nederland. Deel V. Samsom, Alphen aan den Rijn 1980.
P.Brood, A.J.M.de Teuling (red.). De archieven in Drenthe. Overzichten van de archieven en verzamelingen in de openbare archiefbewaarplaatsen in Nederland. Deel I. Samsom, Alphen aan den Rijn 1979.
J.R.Bruijn, E.S.van Eck van Heslinga. Muiterij. Oproer en berechting op schepen van de VOC. De Boer Maritiem, Baarn 1980.
D.Chandler. Marlborough as Military Commander. B.J.Batsford Ltd., London 1979 (2e druk).
J.Derix. De bospartizanen van Baarlo. Dagblad voor Noord-Limburg, Venlo 1980. [Geschiedenis van een verzetsgroep in Midden-Limburg].
A.Doup, Aboe Bakar. Ikhtisar sejarah pendudukan Belanda di Tapak Tuan dan daerah kenegerian di bahagian Selatan daerah Aceh. [Beknopt overzicht van de Krijgsgeschiedenis van Tapa' Toean en de Zuidelijke Atjehsche landschappen ('Korps Marechaussee Atjeh 2 April 1890-1940')] Pusat Dokumentasi dan Informasi Aceh, Banda Aceh 1980. Seri Informaci Aceh Th IV No. 2.
W.van Es. De Romeinen in Nederland. Fibula - Van Dishoeck, Haarlem 1980.
J.Frost. A drop too many. Cassell, London 1980. [Over de rol van het 2nd Battalion Parachute Regiment in de slag om Arnhem (1944)].
Een fuselier in de Belgische opstand. Aantekeningen van Johannes van Oostendorp over de jaren 1830-1832. Nijhoff, Den Haag 1980.
A.Grosser. The western Alliance. Mac Millan Press, London and Basingstroke 1980.
J.Hartog. Twelve forts of the Netherlands Antilles. 'Beaujonville' Mansion, Curaçao (N.A.) 1980.
T.Hughes en J.Costello. De slag om de Atlantische oceaan. De Boer Maritiem, Baarn 1980.
J.C.A.de Meij. De watergeuzen. Piraten en bevrijders. Fibula - Van Dishoeck, Haarlem 1980.
J.P.Nater. Koers 300 - vaart 25 - De slag in de Java Zee. De Boer Maritiem, Baarn 1980.
H.Ringoir. Vredesgarnizoenen van 1715 tot 1795 en 1815 tot 1940. Bijdragen van de Sectie Militaire Geschiedenis, 's-Gravenhage 1980.
H.Salleveldt. Het woordenboek van Jan Soldaat in Indonesië. A.W.Sijthoff, Alphen aan den Rijn 1980.
I.Schöffer, G.Parker e.a. De algemene crisis van de zeventiende eeuw. Fibula - Van Dishoeck, Bussum 1980.

2. Tijdschriftartikelen

B.Beem. Nederlands Indië tijdens de oorlogsjaren. Maandorgaan van de Documentatiegroep '40-'45 XVIII (1980) 464-467, 513-515. [Vervolg chronologie].
[B.Beem] De oorlog in Indië van dag tot dag. Stabelan VI (1980-2) 24-25, (1980-3) 12-13. [Chronologie].
J.van der Burg. Traditie in uniform en uitmonstering. Onderofficier XVIII (1980-11) 308-310. [Eerste aflevering].
Ph.Contamine. L'art de la guerre selon Philippe de Clèves, seigneur de Ravestein (1456-1528): innovation ou tradition? Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden XCV (1980-2) 363-376.
Sj.van der Cruys. Patrouille. Stabelan VII (1980-2) 6-7, (1980-3) 4-5. [Verblijf op Singkep, een der eilanden van de Riouw eilandengroep, 1945 en volgende jaren].
L.Ewals. Frankrijk en de Belgische Opstand. Negentiende eeuw IV (1980-2,3) 60-70.
J.Galistan. Van milicien chauffeur tot lijfwacht cavalerist. Stabelan VII (1980-2) 14-15.
G.Gans. Het Centraal Arhievendepot M.v.D. Wat voeren ze daar eigenlijk uit? (II). Legerkoerier XXX (1980-10) 18-19.
J.Hartog. Johannes de Veer, gezaghebber van de Bovenwindse eilanden. *Spiegel Historiael* XVI (1981-1) 38-42.
L.de Hartog. Herinneringen aan de Stuart-tank. Deel I. Stabelan VII (1980-3) 14-15.
J.Heystek, A.van Loon. 101 Artillerie Meetafdeling bestaat ditjaar 50 jaar. Sinte Barbara XXXII (1980-6) 29-34.
H.van der Hoeven. Chronologie van de Belgische Opstand. Negentiende Eeuw IV (1980-2,3) 54-59.
M.van Langenberg. North Sumatra 1942-1945: The Onset of a National Revolution. In: A.W.Mc Coy (ed.) Southeast Asia under Japanese occupation. Monograph Series no. 22. Yale University Southeast Asia Studies, New Haven (U.S.A.) 1980.

P.H.B.Michielsen. 'Operation Oyster'. Scheldebaken VII (1980–3) 10-12 [bombardementsactie op de Philipsfabriek in Eindhoven, 9 november 1942].
Monument voor Mathijsen in het gips. Polsslag XIV (1980–6) 19. [Over het monument voor dr A.Mathijsen in Budel, dat gerestaureerd wordt. Korte levensbeschrijving van Mathijsen].
J.Muller, J.Schop. Detachement Luchtdoel Pakan Baroe. Stabelan VII (1980-2) 9-11, (1980-3). [Over het verblijf van een detachement luchtdoelgeschut op een landingstrip bij Pakan Baroe, januari-maart 1942].
J.J.Nortier. De verovering van Noemfoor, juli 1944. Stabelan VII (1980-3) 24-27 [Noemfoor ligt tussen het vasteland van noordwest Nieuw-Guinea en Biak].
De ontwikkeling tot AMA . . . Defensiekrant (1980-49) 6. [Korte historische schets van de Artillerie Meetafdeling, die 50 jaar geleden werd opgericht].
C.R.Patist. De luchtoorlog bij en boven Nederlands-Indië (tot 9 maart 1942). Stabelan VII (1980-2) 17-20, (1980-3) 19-22.
A.Reid. Indonesia: From Briefcase to Samorai Sword. In: A.W.Mc Coy (ed.) Southeast Asia under Japanese occupation. Monograph Series no.22. Yale University Souteast Asia Studies, New Haven (U.S.A.) 1980.
C.R.Schutte. Schoonhoven in 1672. Historische Encyclopedie Krimpenerwaard IV (1979-4) 82-100.
C.M.Schulten. Leger en maatschappij in de 19e eeuw. Reserve-officier (1981-1) 4 [Over de afkeer van het uniform, tentoongespreid door de stadsbevolking, eind 19e eeuw].
R.A.Schuurmans. Casino voor reserve officieren. Reserve-officier (1980-11) 4 [Over de sociëteit van de reserve-officieren van de Algemene Vereniging van Nederlandse Reserve Officieren, afdeling Amsterdam, 1936-1939[.
M.Smeenk. Mortier van 8. Ons Leger LXIV (1980-10) 91-97 [Over de mortier van 8 (Stokes Brandt) in het Nederlandse leger].
M.Talens. De Amerikaanse leger divisie-emblemen in de Tweede Wereldoorlog (III) en (IV). Maandorgaan van de Documentatiegroep '40-'45 XVIII (1980) 431-441, 480-490.
W.H.Tiemens. Arnhem Diogenes en de Teerosen. Ons Leger LXIV (1980-10) 62-73, (1980-11) 64-75, (1980-12) 78-85. [Over de Duitse luchtverdedigingsinstallaties bij Arnhem, september 1944].
De Tweedaagse Veldtocht in 1830. Legerkoerier XXX (1980-10) 14-16. [Over de acties in Zeeuws-Vlaanderen 17 oktober-1 november 1830].
H.Usczek. Scharnhorst über die Ursachen des französischen Sieges im Feldzug von 1794. Militär Geschichte XIX (1980) 726-740.
Vaandeluitreiking 25 jaar geleden. De Groene Baret (december 1980, nr 103) 6-7 [Uitreiking van het vaandel aan het Korps Commandotroepen, 22 december 1955].
Van dolle dinsdag naar 5 mei. Themanummer van Van Bredanaars voor Bredanaars. Stichting 'Breda, toen en nu', Breda 1980.

J.v.H.

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Sophiakade 5b,
Rotterdam 3016.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-522297
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL.

Quidich 'n Rich Militaria
J.F.de Boer,
Valeriaanstraat 6, Soest.

Inkoop, verkoop, ruil.
Specialiteit:
ridderorden, medailles en onderscheidingstekens van binnenlandse en buitenlandse legers.

Open na telefonische afspraak:

02155-18246

AANMELDINGSFORMULIER RUILBEURS

Ondergetekende: .....
Adres: .....
Woonplaats: .....
is voornemens op 21 maart 1981 de ruilbeurs in het PMT te Bussum te bezoeken.
Hij wenst wel / niet* over enige tafelruimte te beschikken.

..... , ...
(plaats) (datum)

.....
(handtekening)

* Doorhalen naar verkiezing.

DEELNAME AAN DE TENTOONSTELLING IN HET MUSEUM FLEHITE TE AMERSFOORT VAN 5 sept. t/m 10 okt. 1981.

Naam: .....
Adres: .....
Postcode: ..... Woonplaats: .....
Telefoon: .....

In te zenden voorwerp(en): .....

Geschatte oppervlakte: .....
Waarde t.b.v. verzekering: .....
Eventuele wensen c.q. opmerkingen: .....

BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

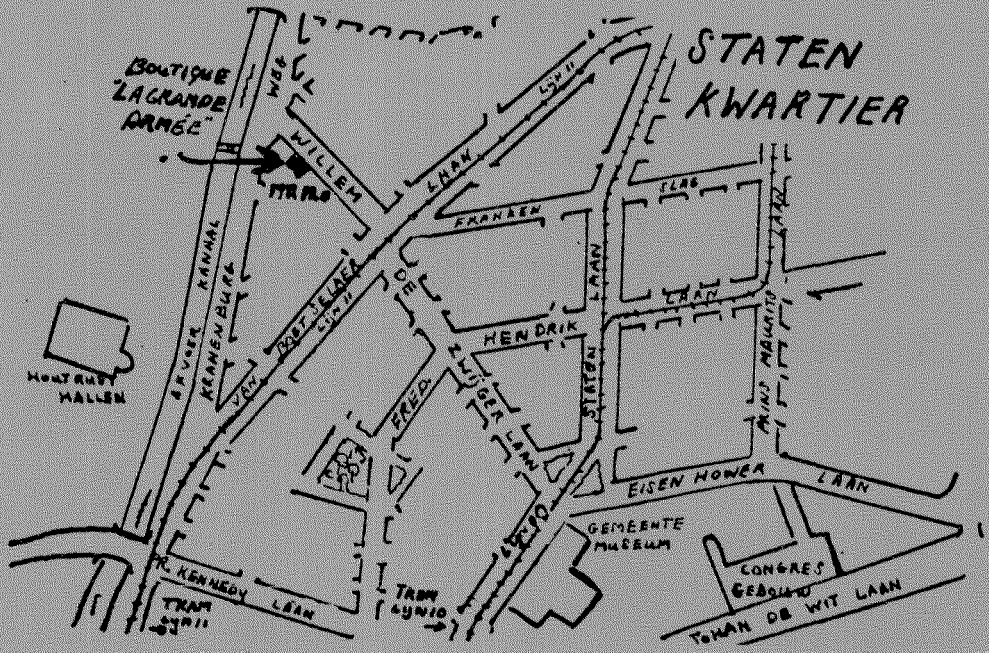

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN

Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

Uitgebreide catalogus en twee halfjaarlijkse aanvullingen verkrijgbaar, door storting van *f* 9,75 onder vermelding 'Catalogus' op giro 3263514 van Boutique La Grande Armée, Willem de Zwijgerlaan 120, Den Haag.